

Racyn, Michal

Kontinuita podstaty a diskontinuita formy

Новая русистика. 2019, vol. 12, iss. 2, pp. 59-61

ISSN 1803-4950 (print); ISSN 2336-4564 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/NR2019-2-6>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/142012>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

spisovného jazyka. K. Rysová dochází k závěru, že v reklamním stylu v oblasti vzdělávání převažují charakteristické znaky poukazující na kvalitu, uplatnitelnost a jedinečnost vzdělávací instituce či služeb.

Knihu uzavírá studie Magdalény Marie Semrádové, *Percepce jedince a problematika společnosti na pozadí dějinných událostí v ruském a bulharském prostředí*. Na příkladu děl Bulata Okudžavy *Nebohý Avrosimov* a *Pod Jařmem* Ivana Vazova je zde zkoumána koncepce člověka a společnosti v ruské a bulharské literární tvorbě. Doktorandka ve své práci srovnává motiv člověka a jeho vnímání společnosti, která souvisí s politickými událostmi, také motiv absurdity, nejistoty a svobody. V obou dílech je věrně zachycena dějinnost a duch doby, ačkoli se liší vymezením tématu, což autorka příkládá Okudžavovým vlastním autentickým zážitkům.

Sborník *Mladá slavistika III* je různorodou sondou do slavistických oborů, aktuálně zkoumaných začínajícími vědci na Ústavu slavistiky, ať už literárněvědných, historických či jazykovědných a zpracovaná témata jsou velmi zdařilými výstupy dlouhodobé badatelské práce jejich autorů.

Isabela Vaverková

Bibliografie:

PAUČOVÁ, L., ŠAUR, J. (eds) (2018): *Mladá slavistika III – Slavistika mezi generacemi*. Brno.

<https://doi.org/10.5817/NR2019-2-6>

Kontinuita podstaty a diskontinuita formy

KURFÜRST, J.: *Příběh ruské geopolitiky: jak se ruská myšlenka zmocnila více než šestiny světa*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4026-6.

Proč se současné Rusko tak ostře vymezuje vůči Západu a útočí na liberální demokracii? Proč se stále více distancuje od politických a kulturních hodnot Evropy a jaké byly jeho pohnutky pro rozpoutání otevřeného vojenského konfliktu na jihovýchodě Ukrajiny? Nejen tyto palčivé otázky pokládá v úvodu své nejnovější publikace politický geograf a diplomat Jaroslav Kurfürst.

Z názvu monografie zřetelně vyplývá, že odpovědi na výše položené otázky autor hledá prostřednictvím analýzy ruských geopolitických koncepcí. V titulu se však neodráží jen tematické zaměření knihy, ale také její hlavní východiska.

Důrazem na *příběh* Kurfürst poukazuje na kontinuální sepětí mezi ruskou politikou a geografii. Danou provázanost autor dále rozvíjí v jednotlivých kapitolách a označuje ji jako tzv. červenou nit, která se táhne ruskými dějinami od počátku Moskevského knížectví až do současnosti. Důmyslně je koncipován také podnázev publikace, jež v několika slovech odkazuje na zakladatele ruské geopolitické školy, akcentuje rozpínavost ruských ideologických koncepcí i jejich mnohdy výbojnou tendenci.¹

Monografie je koncipována jako pouť ruskými dějinami se zřetelem na geopolitické kategorie (územní expanze, charakter státu a institucí atd.) a jejich reflexi v rámci dobových myšlenkových hnutí. Hlavním záměrem se pro autora stalo pochopení geopolitického chování Ruska v širší historické perspektivě, kdy je možné abstrahovat jednotlivé detaily a soustředit pozornost na řadu souvislostí a opakujících se vzorců.

V rámci takto pojaté analýzy autor zdůrazňuje zejména nutnost multidisciplinárního záběru, který přesahuje do oblasti filozofie, literární vědy, sociologie, teorie mezinárodních vztahů a dalších společenskovedních disciplín. První dva oddíly jsou proto věnovány struktuře monografie a důslednému metodologickému ukotvení celého výzkumu. Autor podrobně popisuje komplexnost geopolitiky jako odborné disciplíny a představuje množství pojmů a teoretických konstrukcí ke kterým pravidelně odkazuje v následujících kapitolách.

Putování ruskými dějinami Kurfürst zahajuje v třetím oddílu knihy nazvaném *Geopolitika před geopolitikou*. Zde jsou v široké perspektivě představeny geopolitické aspekty ruské územní expanze v období od druhé poloviny 15. století do počátku 19. století. Pozornost je věnována nejen tzv. sbírání ruských zemí a výbojům na západ, ale také ovládnutí jižního Kavkazu a Střední Asie. V daném kontextu jsou objasněny kořeny ruského mesianismu, koncept třetího Říma nebo metafora okna do Evropy které později posloužily jako východiska pro vývoj ruského geopolitického diskursu.

Formování geopolitiky jako samostatné odborné disciplíny je představeno ve čtvrté části monografie. V návaznosti na amerického geografa Johna Agnewa autor zasazuje tzv. klasické období ruské geopolitiky do časového rámce mezi první polovinou 19. století a počátkem bolševické vlády. Zvolené časové rozpětí nabízí nový úhel pohledu na dobře známé myšlenkové proudy zapadníků, slavjanofilů i pozdějšího panslavismu a eurasijského hnutí. Jejich důslednou analýzou a srovnáním Kurfürst odhaluje celou řadu vzájemných průníků, které v širším kontextu utvářely stabilní jádro ruských geopolitických tradic.

Kontinuita a diskontinuita těchto tradic je objasněna v pátém oddílu soustředěném na tzv. hybridní geopolitickou kulturu Sovětského svazu. Zde je zmapován osud geopolitiky jako disciplíny, která se ve 30. letech 20. století ocitla na černé listině.

1 Viz záznam debaty s Jaroslavem Kurfürstem, kterou v dubnu 2019 uspořádala knihovna Václava Havla [*Debata...*].

Geopolitické tradice však nadále rezonovaly v sovětském intelektuálním a politickém prostředí a profínaly se s novou režimní ideologií. Právě v kontextu této dichotomie je představen autorův vlastní koncept tzv. hybridní geopolitiky, která našla uplatnění v politice Sovětského svazu. Kurfürst tudíž odmítá tvrzení bolševiků o přerušení původní politické a geopolitické tradice Ruska a zdůrazňuje, že nova forma vlády měla stejnou podstatu jako její předchůdci.

Předposlední část textu tvoří analýza geopolitických koncepcí v postsovětském prostředí. Značná pozornost je soustředěná na objasnění tzv. postimperiálního syndromu a jeho vlivu na současnou zahraniční a domácí politiku Ruska. Postsovětské období Kurfürst označuje za renesanci geopolitiky a na příkladech několika nových myšlenkových koncepcí zdůrazňuje nárůst její popularity. Velmi přínosným se jeví zejména pohled na geopolitické tradice civilizacionismu v jejichž rámci jsou představeny koncepce neosovětismu, neoeurasianismu, tzv. Ruského světa i civilizacionistického izolacionismu Vadima Cymburského.

Celou monografii uzavírá autorova rozsáhlá úvaha o zmíněné kontinuitě podstaty ruské geopolitické kultury a její vlivu na směřování ruské zahraniční politiky. Zde je zdůrazněná zejména fascinace Ruska vlastní geografickou velikostí.

Není pochyb o tom, že se geografie zásadním způsobem podepsala na formování identitárního rámce tohoto státu a vždy ovlivňovala jeho politické, kulturní a sociálních aspekty. Kurfürst však zároveň připomíná, že v průběhu dějin se geografie pravidelně ocitla v zajetí ruských ideologických koncepcí. Právě sakralizace geografie výrazně zasahovala a stále zasahuje do ruského politického chování a podílí se na vzniku nových konfliktů uvnitř samotného Ruska i mimo jeho hranice.

V rámci sedmi chronologicky a tematicky navazujících oddílů Jaroslav Kurfürst představil pečlivě sestavený panoramatický pohled na spletitý vývoj ruských geopolitických koncepcí od jejich prvopočátků až do současnosti. Propojením autorova akademického zázemí s dlouholetými praktickými zkušenostmi z prostředí mezinárodní diplomacie vznikla metodologicky důsledně ukotvená ale přitom srozumitelná monografie, oproštěná od zkratkovitých a tendenčních závěrů.

Michal Racyn

Bibliografie:

- Debata s Respektem: Příběh ruské geopolitiky.* Knihovna Václava Havla. <<https://www.vaclavhavel.cz/cs/index/video/1019/debata-s-respektem-pribeh-ruske-geopolitiky-9-4-2019>>. [online]. [cit. 17. 8. 2019].
- KURFÜRST, J. (2018): *Příběh ruské geopolitiky: jak se ruská myšlenka zmocnila více než šestiny světa.* Praha.